Gabriel MOISA

Universitatea din Oradea, Facultatea de Istorie, Geografie şi Relaţii Internaţionale
University from Oradea, Faculty for History, Geography and International Relations

Tentative de bolşevizare a Bihorului în a doua jumătate a anului 1919

Attempts of bolchevisation in the Bihor district in the second half the year 1919

After the liberation of the city of Oradea and Bihor county by the Romanian army in April 1919, there were sporadic unrest reminiscent of the unfortunate events that took place in this part of the country. The extension of the communist regime in Budapest and the reconciliation of the city of Oradea for the capital of Hungary was determined in the period after the liberation of the city by the Romanian army event with a certain intensity of current communist origin. They were monitored by military authorities and municipal governments have an obligation under their control. Several noises that have had adverse consequences for the morale of the inhabitants of the city of Oradea were circulating in the city maintained by officialités also maintaining several months after the liberation of the city spectrum came time to disappear.

Keywords: bolchevisation, Bihor county, communist regime, Béla Kun, the Romanian army

Institution's address: Str. Universităţii nr. 1, cod 410087 Oradea, România; tel. +40 259 408 167;
Fax: +40 259 408 443, e-mail: *istgeosecretariat@uoradea.ro*

Personal e-mail: *gabimoisa@hotmail.com*

După eliberarea Oradiei şi Bihorului de către armata română în aprilie 1919, aici au continuat să existe tulburări sporadice care aminteau de evenimentele nefericite ce au avut loc în această parte a ţării. Prelungirea regimului comunist la Budapesta şi apropierea Oradiei de capitala Ungariei a făcut ca în perioada următoare eliberării oraşului de armata română să se mai manifeste cu oarecare intensitate curente de sorginte comunistă. Acestea erau însă monitorizate îndeaproape de autorităţile militare şi orăşeneşti, astfel încât au fost ţinute sub control. O întreagă zvonistică, cu urmări dintre cele mai nefaste pentru moralul locuitorilor oraşului Oradea, bântuia oraşul, întreţinută şi de oficialităţi, menţinând multe luni după eliberarea oraşului de sub bolşevici spectrul reîntoarcerii vremurilor ce tocmai apuseseră.

Oradea era foarte atent supravegheată, întrucât aici era unul din punctele de intrare predilecte ale diverşilor agitatori comunişti trimişi de Budapesta pentru a tulbura apele în zona de contact româno-maghiară şi de a reactiva eventual mişcările bolşevice. Cei mai mulţi dintre agitatorii comunişti trimişi în România erau chiar ardeleni, de regulă reprezentanţi ai minorităţilor naţionale (evrei şi maghiari) participanţi la revoluţia maghiară. Cele mai multe dintre aceste tentative erau cunoscute de către autorităţi. Într-o notă a Comenduirii oraşului Oradea Mare către Poliţia oraşului Oradea Mare, primită la începutul lunii mai a anului 1919 de la Serviciul de Siguranţă Cluj, se aminteşte despre un grup de circa 20 de evrei din Maramureş, pregătiţi la Budapesta şi trimişi în România pentru a face propagandă bolşevică. Fiecare dintre aceştia a primit între 100.000 şi 200.000 de coroane pentru a-şi susţine demersul[1]. Aceeaşi Poliţie a Oraşului Oradea Mare era atenţionată de către generalul francez Graziani că indivizi suspecţi, îmbrăcaţi în uniformă militară franceză introduc în unităţile române manifeste care conţin elemente propagandistice bolşevice. Graziani atenţiona poliţia orădeană că aceştia nu fac nicidecum parte din rândurile armatei franceze deoarece soldaţii şi ofiţerii francezi nu ies din zona lor de control fără a avea asupra lor o legitimaţie semnată de Comandantul unităţii[2].

La rândul lor, reprezentanţii armatei române atrăgeau la mijlocul lunii mai 1919 atenţia poliţiei orădene asupra necesităţii sporirii vigilenţei în direcţia

contracarării propagandei bolşevice. Secţia Informaţii a Marelui Cartier General al armatei române atenţiona asupra faptului că mai multe organizaţii bolşevice din Ungaria şi Rusia pregăteau oameni pentru a intra în România şi a răspândi ideologia revoluţionară bolşevică. Una dintre porţile de intrare urma a fi Oradea, cerându-se autorităţilor poliţieneşti orădene de a găsi şi pedepsi pe cei vinovaţi[3]. Pe 29 mai 1919 era semnalat primul agent bolşevic în Oradea în persoana unui anume Valeriu Marcu, născut la Bucureşti, de 21 ani, prizonier în Germania până în decembrie 1918, sosit în Oradea cu ordine precise de la Bela Kun pentru a promova ideologia bolşevică[4]. Pe 1 iunie 1919 era alcătuită o listă de 44 persoane din Oradea susceptibile de a se număra printre cei care ar face parte dintre membrii partidului bolşevic şi care trebuia supravegheaţi îndeaproape. Între aceştia erau (numele sunt redate aşa cum au fost scrise în document):

Bernstein Andrei	Roth Nandor
Kleni Deszó	Szilagyi Balint
Biró Imré	Bogdan Traian
Olach Carol	Breier Lajos
Hernstaim Herman	Nelinger Deszó
Kutron Lajos	Vaisz Ferentz
Bernat Lajos	Demian Istvan
Kepes Jenó	Lang Sandor
Krausz Tibor	Herskovitz Carol
Kanisz Lajos	Gazdac Gyula
Gellberg Sandor	Kleim Joszef
Bălan Marcus	Nagy Gabor
Nezor Karol	Firtzic Nantham
Bonas Zigmund	Kocsi Gyula
Roth Josef	Nagy Lajos
Szilagyi Laszlo	Palach Deszo
Simon Istvan	Nagy Rocas
Fernstein Anton	Rozingen Zoltan
Sfetkovitz Ileana	Budai Tibor[5]

Autorităţile oraşului intraseră într-o veritabilă panică în faţa acestor date care veneau de la serviciile de informaţii ale armatei şi care prevesteau pregătirea de noi acţiuni bolşevice în Oradea, oraş care tocmai scăpase de teroarea regimului comunist de câteva zile. Orice informaţie era luată în considerare şi verificată chiar şi acolo unde aceasta era evident neveridică. Aşa au stat lucrurile, bunăoară, cu informaţia datată 8 iunie 1919, potrivit căreia un copil de 12 ani venind de la Budapesta a fost interceptat de autorităţile militare cărora le-ar fi declarat că împreună cu el ar mai fi venit încă 150 de copii sub comanda unui gardist roşu de la Budapesta pentru a provoca tulburări în Oradea. Poliţia oraşului Oradea a intrat în alertă şi a trecut la verificarea informaţiei şi la supravegherea zonei gării din oraş[6].

Ştirile alarmante au continuat să existe având ca sursă de informare sursele militare române. Astfel, la 12 iunie 1919, comandantul trupelor din Transilvania, generalul Gheorghe Mărdărescu, atrăgea atenţia Poliţiei oraşului Oradea că în oraş se găseşte, după toate probabilităţile, un grup de aderenţi ai ideilor comuniste care răspândesc informaţii false despre armata română şi conţinutul administraţiei româneşti, informaţii care prind mai ales în rândurile populaţiei maghiare şi evreieşti a oraşului. Generalul Mărdărescu a cerut ca acest grup să fie identificat, arestat şi trimis în faţa Curţii Marţiale[7]. O săptămână mai târziu Poliţia răspundea generalului Mărdărescu subliniind că respectivii indivizi sunt aceiaşi pe care poliţia i-a arestat în mai multe rânduri, dar Comenduirea Pieţii le-a dat mereu drumul. Soluţia dată de poliţia oraşului pentru împiedicarea propagandei comuniste era arestarea şi internarea acestora[8].

Pe 13 iunie 1919 o nouă notă a Comandamentului trupelor române din Transilvania, trimisă Comenduirii Pieţei Oraşului şi de acolo Poliţiei orădene, cerea acesteia oprirea propagandei bolşevice prin filme. La cinematografele din oraş rulau încă filme din perioada bolşevică. Orice reprezentaţie cinematografică era interzisă până nu avea acordul Diviziei a VI-a din Oradea pentru rularea filmului. Nota era trimisă ca urmare a faptului că existau informaţii potrivit cărora bolşevicii unguri pregătesc o intensă propagandă bolşevică prin "*filme cinematografice*" pe care le vor trimite de la Budapesta. Cel mai important motiv a fost dat de apariţia în revista budapestană *Köpes Mozvslag* (*Lumea filmelor*) a unui articol, *Literatura filmelor proletariene*, în care se scria despre noile filme care vor înlocui din cinematografe filmele capitaliste învechite[9]. Se insista, de asemenea, pe o atenţie sporită acordată şi altor tipuri de propagandă bolşevică scrisă sau de orice altă natură. Erau de urmărit o serie de broşuri publicate în româneşte la Moscova sub îngrijirea unui comitet comunist condus de Alexandru Nicolau. Între acestea se numărau: *Un an de revoluţie*, autor Alexandru Nicolau, *Al cui e pământul*, autor Bela Kun, *Programul comunist*, autor Bucko, *Constituţia*, autor Lenin, *Armata roşie*, autor Troţky. Acest grup a mai tipărit şi manifeste în limba română care urmau a fi aruncate din avion de către puterea comunistă de la Budapesta. Al treilea punct al notei din 13 iunie 1919 cerea atenţie sporită poliţiei orădene în vederea eventualei depistări a trei cetăţeni români: Litenstein, Segall şi Aizenberg, dezertori din armata română şi membri ai grupului comunist de la Kiev condus de Cristian Rakovsky, care s-ar putea ascunde în Oradea încă de pe vremea regimului bolşevic[10].

Pe 20 iunie 1919 o nouă notă trimisă de această dată de la Bucureşti atenţiona poliţia orădeană despre potenţiala prezenţă în Oradea a unui grup de bolşevici armeni, pregătiţi la Moscova, sosiţi prin Berna cu misiunea de a crea celule comuniste în România şi Bulgaria. Cei patru erau Tiikoff, şeful grupului, Dujurdunoff, Rotecnaroff şi Stefanoff şi urmăreau în

Oradea - *Centrul vechi*

sursa: upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/c/c6/Oradea_centru_...

primul rând penetrarea mediilor studenţeşti,. Informaţia era trimisă Bucureştiului de Şeful Misiunii Militare Britanice din Elveţia[11]. Se credea că vor încerca să pătrundă în România prin Oradea via Budapesta.

Măsurile nu s-au lăsat aşteptate, iar rezultatele au venit de la sine. Agenţii secreţi ai poliţiei orădene au fost destul de abili în a-i prinde pe o parte dintre cei căutaţi. Cel mai activ dintre agenţii secreţi a fost Tóth Imre ale cărui rapoarte, găsite de noi în arhivele orădene, au condus la arestarea multor dintre cei căutaţi şi la anihilarea unor acţiuni bolşevice. Astfel, pe 28 iunie era arestat, la un meci de fotbal din parcul Rhedéy, unul dintre cei mai căutaţi activişti bolşevici orădeni, inclus pe lista celor 44 de comunişti căutaţi de poliţie, pe nume Breier Lajos. S-a dovedit că în timpul revoluţiei proletare din Oradea acesta a fost un înfocat susţinător al principiilor bolşevice. Breier Lajos a fost arestat şi datorită faptului că în respectiva perioadă a fost şeful unei bande de hoţi care în numele proletariatului orădean şi mondial fura din magazine şi casele oamenilor. Acesta nu s-a liniştit nici după eliminarea bolşevismului în Oradea şi Bihor şi pe mai departe răspândea manifeste în rândurile populaţiei şi soldaţilor români[12]. Tóth Imré propunea arestarea şi internarea lui Breier Lajos, astfel încât activităţile propagandistice să fie eliminate. În aceeaşi zi a fost arestat, în urma informaţiilor furnizate de acelaşi Toth Imre, şi Sulan Samson pentru "agitaţie comunistă". Acesta fusese dovedit că a fost unul dintre liderii agitatori orădeni şi în vremea regimului bolşevic, făcând parte din aceeaşi bandă de hoţi cu Breier Lajos. Năravurile nu şi le-a abandonat odată cu eliminarea bolşevismului, acesta continuând să trăiască din hoţii şi furturi. Constatăm aşadar că cei mai mari susţinători ai regimului bolşevic erau printre cele mai declasate categorii sociale, cărora le convenea conţinutul ideologic bolşevic care prevedea printre altele împărţirea averilor celor cu stare categoriilor sărace, deci inclusiv celor fără căpătâi precum cei doi amintiţi aici. Alături de acesta propunea supravegherea îndeaproape a numiţilor Fodor Marton, Fodor Gabor şi Pataky David, din aceleaşi motive legate de propaganda bolşevică[13].

O lună mai târziu, pe 28 iulie 1919, Comenduirea Pieţei Oradea Mare trimitea un ordin prin care cerea prinderea unui grup de propagandişti bolşevici sosiţi de la Budapesta în ultimele zile ale Republicii lui Kun Bela. Grupul avea în frunte pe doi dintre cei mai importanţi reprezentanţi ai secţiunii române a Partidului Comunist din Budapesta. Era vorba despre Kagan şi Valeriu Marcu, evrei români, care intraseră prin liniile române în Oradea, unde răspândeau manifeste bolşevice. Se dădeau şi semnalmentele celor doi pentru a-i depista cât mai repede. Cei doi aveau asupra lor şi importante sume de bani primite de la bolşevicii ruşi şi unguri pentru a putea duce la bun sfârşit misiunea[14]. Agentul secret al poliţiei orădene, Nicolae Matei, desemnat cu depistarea grupului condus de cei doi nominalizaţi mai sus, raporta în primele zile ale lui august că în ciuda eforturilor depuse nu a reuşit să prindă pe nimeni, dar că urmărirea continuă[15].

Şi în Salonta, unul dintre centrele cele mai consistente ale bolşevismului în comitatul Bihor, încă

din luna septembrie 1919 s-a declanşat acţiunea de epurare din administraţie şi învăţământ a celor care fuseseră de partea revoluţiei bolşevice. În şedinţa presbiteriului din 7 septembrie 1919 s-a discutat, bunăoară, cazul a 4 învăţători: Szabó Lajos, Szabó Gyula, Ritoók Sándor şi Máthé Lajos, toţi învăţători în şcolile primare reformate din Salonta, care "*în vremea comunismului s-au pus în slujba unor scopuri potrivnice bisericii şi credinţei*"[16]. Presbiteriul a cerut forurilor superioare deschiderea unei anchete şi, până la definitivarea ei, hotăra ca 3 din cei 4 învăţători: Szabó Lajos, Szabó Gyula şi Máthé Lajos, începând cu data de 1 septembrie 1919 să fie radiaţi de la plata salariului. Mai mult, li se interzicea să predea în şcolile reformate deoarece: "*datorită activităţii lor comuniste, opinia publică este atât de împotriva lor încât părinţii au declarat că nu-şi vor mai trimite copii la şcoală*"[17]. Un an mai târziu, la 8 august 1920, învăţătorul Szabó Lajos adresa o cerere prezbiteriului, în speranţa ştergerii sancţiunii din anul precedent, în care "*recunoscându-şi greşelile, cere uitarea reciprocă a răului făcut în trecut*"[18]. Prezbiteriul i-a refuzat cererea.

Salvarea acestora a venit din partea statului român, care i-a primit începând cu anul şcolar 1921-1922 între cadrele Şcolii primare de stat din Salonta. Mai mult, Szabó Lajos a fost numit director al secţiei maghiare a şcolii primare de stat. Statul român s-a arătat astfel mărinimos cu cei care numai câteva luni mai devreme militau puternic pentru menţinerea integrităţii statului maghiar îmbrăcat în haine bolşevice.

Măsurile de carantină antibolşevică se derulau cu asiduitate de la o zi la alta. Pe 10 august 1919, Comenduirea Pieţei Oradea se adresa Poliţiei Oradea cu rugămintea de a aresta pe toţi indivizii găsiţi prin oraş fără legitimaţii, care deţin arme ascunse sau au fost în armata bolşevică[19]. Primul reţinut a fost Iosif Alafi pentru că deţinea arme şi era suspectat că ar fi membru al partidului bolşevic[20]. Erau urmăriţi de asemenea liderii bolşevicilor orădeni din perioada martie-aprilie 1919, cei care se mai găseau în oraş. Majoritatea plecaseră dar cei rămaşi au fost reţinuţi. Pe 20 septembrie 1919 Comenduirea Pieţei se adresa poliţiei cu cererea de arestare a lui Kápner Armin, unul dintre liderii bolşevici orădeni din perioada respectivă şi care la data respectivă era încă liber[21].

O adevărată psihoză s-a declanşat în Oradea, ca mai peste tot în partea aceasta de ţară, în jurul datei aniversative de un an de la proclamarea republicii maghiare la 31 octombrie 1918. Poliţia oraşului Oradea era în alertă de la mijlocul lui octombrie 1918 deoarece primise informaţii potrivit cărora un grup de indivizi de naţionalitate maghiară pregătesc aniversarea prin manifestaţii de stradă a împlinirii unui an de la proclamarea republicii maghiare la Budapesta. Printr-un ordin al poliţiei erau interzise orice serbare sau manifestaţie pentru data respectivă atât în rândurile maghiarilor cât şi printre români. Cei care vor continua să facă propagandă de acest fel urmau a fi deferiţi Curţii Marţiale[22]. Câteva zile mai târziu poliţia orădeană interzicea şi pentru 1 noiembrie 1919, ziua morţilor, orice fel de întruniure. În scopul supravegherii respectării ordinului prin oraş au fost răspândiţi mai mulţi agenţi ai poliţiei. Măsurile de siguranţă au fost prelungite de la o zi la alta până pe 8 noiembrie. Din acest moment se permitea ţinerea tuturor spectacolelor, iar cafenelele şi restaurantele puteau fi deschise până la orele 23. După orele 23.30 circulaţia pe străzi era în continuare interzisă. Mai rămâneau închise cârciumile de noapte şi bordelele. Începând din 3 noiembrie erau totuşi autorizate întrunirile electorale, întrucât România se găsea în campanie electorală[23].

În general, la finele anului 1919 s-au cam terminat reverberaţiile tulburărilor bolşevice din Oradea. Cu toate acestea, în toamna anului 1920 mai apăreau izolat cazuri în care erau raportate elemente turbulente bolşevice care se manifestau într-un fel sau altul. Astfel, în septembrie 1920, preotul din Telechiu, Nyeste István, denunţa pe învăţătorul Antal Jenó că a făcut parte din Comitetul muncitorilor din localitate în timpul revoluţiei proletare. Acesta era acuzat că şi în septembrie 1920 mai promova încă idei bolşevice Astfel, şicana preotul la orele de religie, iar în perioada revluţiei bolşevice a interzis preotului să ţină orele de religie. Ca urmare a acestor denunţuri învăţătorul Antal Jenó a fost mutat la Aleşd, eliminându-se în acest fel orice fel de neînţelegeri[24].

Un caz similar a fost semnalat şi în Chesa, plasa Tinca, unde primarul localităţii, Vasile Iancu, denunţa pe secretarul primăriei, Wesellényi, de propagandă bolşevică. Propaganda acestuia era cât se poate de făţişă întrucât ameninţa în stânga şi în dreapta cu reîntoarcerea vremurilor bolşevice. Astfel, preotului din Chesa, Dimitrie Popa, i-a spus că o să fie iarăşi revoluţie şi să fie atent la acest aspect deoarece, dacă va spune acest lucru în biserică sătenilor, va avea de câştigat, iar vecinului său, Flore Iona, i-a spus că nu-i pasă de notărăşie întrucât "*se va face bolşevic şi va lua toţi boii şi vacile oamenilor*"[25] din gospodării. Secretarul Wesellényi s-a supus în cele din urmă situaţiei existente şi nu a mai făcut probleme atât cât a mai ocupat funcţia de secretar al primăriei.

Măsuri antibolşevice mai erau în vigoare încă în toamna anului 1920. Într-o notă a Ministerului de Interne se atrăgea atenţia Prefecturii şi preturilor de plăşi asupra prizonierilor de război repatriaţi din Rusia, care erau potenţiali purtători ai ideologiei bolşevice subversive pentru statul român. Cei mai mulţi dintre soldaţii întorşi de pe front nu aveau acte şi erau primiţi în locurile de baştină indicate de aceştia numai pe baza proprilor declaraţii. Se cerea jandarmeriei şi poliţiilor locale verificarea fiecărei persoane în parte. Într-o primă fază, toţi cei care se întorceau de pe front erau trecuţi câteva luni prin aşa numitul lagăr de carantină morală de la Satu Mare instituit de autorităţi pentru a

debolşeviza pe eventualii susţinători ai acestor idei[26]. În toamna anului 1920, în Lagărul de la Satu Mare se găseau conform documentelor oficiale un număr de 160 de bihoreni repatriaţi din Rusia. Ei au fost eliberaţi treptat până la începutul anului 1921, pe măsură ce se considera că erau reeducaţi în spirit antibolşevic[27].

Mai existau, de asemenea, în Bihor şi nu numai mulţi foşti participanţi la război de alte naţii, mai ales din spaţiul est european, polonezi, ucrainieni, ruşi, care nu mai doreau să se întoarcă acasă mai ales din caza noilor realităţi politice din această parte a Europei. Aceştia erau consideraţi de către autorităţi potenţiale pericole bolşevizante cu atât mai mult cu cât se ştia clar că printre aceştia rămăseseră şi susţinători cunoscuţi ai ideologiei bolşevice precum polonezul Wladislaw Wrona, urmărit în ţara sa pentru activitate bolşevică subversivă. Acesta se găsea în Bihor iar autorităţile erau atente la mişcările acestuia şi ale altor personaje din această categorie[28]. În paralel, pe teritoriul judeţului Bihor îşi găsiseră adăpost mai mulţi soldaţi dezertori din armata română. Aceştia fuseseră daţi în consemn pentru a fi prinşi şi arestaţi. Între aceştia se găseau şi locotenentul Vasilie Volovici şi soldaţii Sidor Domgan şi Seninacicov[29].

În toamna anului 1920, Ministerul de Interne al României Mari a dorit să realizeze un bilanţ al tuturor victimelor revoluţiei bolşevice. Pe 4 septembrie 1920, Prefectura Bihor primea un ordin prin care era obligată să întocmească liste cu toţi cei are au murit în urma evenimentelor din primăvara anului 1919. În aceeaşi zi ordinul era transmis plăşilor bihorene cu ordinul ca pe 27 septembrie 1920 toate răspunsurile să fie primite la Prefectură[30]. Cum unele din administraţiile de plasă nu s-au conformat, pe 4 octombrie prefectul Bihorului cerea imperativ ca în decurs de 24 de ore toate tabelele cu victime să-i fie prezentate la sediul Prefecturii şi "*totodată îmi veţi raporta care este motivul, că tabloul cerut în 4 septembrie nici până azi nu l-am primit*"[31]. În timpul cerut de prefect au răspuns numai trei administraţii de plasă: Marghita, Vaşcău şi Beiuş, celelalte nu au dat nici un răspuns.

Prima plasă care a răspuns a fost Plasa Marghita. În lista transmisă erau trecute cinci victime:

1. Mihai Dănilă, preot în Dijir, împuşcat pe 14 februarie 1919. În urma acestuia au rămas soţia şi doi copii, Octavian şi Ştefan.

2. Ioan Farcaş, primar în satul Satul Barbă, împuşcat pe 19 aprilie 1919. În urma sa au rămas soţia şi şapte copii: Teodor, Laurenţiu, Floare, Veronica, Ioan, Gavrilă şi Măriuţa.

3. Vasile Filip, învăţător în Bogeiu, din Lazuri de Beiuş, necăsătorit, omorât la 8 februarie 1919.

4. Ioan Cheregi, plugar din Satul Barbă, necăsătorit, împuşcat în aceeaşi zi cu primarul localităţii, Ioan Farcaş, 19 aprilie 1919.

5. Aurelian Bejan, din Dernişoara. Data exactă a morţii acestuia nu se cunoaşte[32].

Cea de-a doua plasă care s-a conformat a fost Plasa Vaşcău. În 9 septembrie prefectul primea lista cu cele nu mai puţin de 17 victime. Acestea erau:

1. Nicolae Bogdan din Vaşcău.

2. Vasile Beduc din Câmp. În urma sa au rămas soţia Maria şi trei copii, Marian de 15 ani, Saveta, de 13 ani şi Constantin, de 8 ani.

3. Ştefan Stoiţa din Sohodol. În urma acestuia au rămas soţia Marina şi trei copii: George de 17 ani, Maria, de 12 ani şi Marta, de 8 ani.

4. Vasile Boldor din Sighiştel. În urma sa au rămas doi copii majori, Tănase, de 30 ani şi Ilie, de 25 ani.

5. Maria Roman din Sghiştel, soţia lui Vasile Boldor.

6. Costan Tuduc din Sighiştel. În urma sa au rămas soţia Lina şi doi copii, Sofia, de 18 ani şi Floare, de 16 ani.

7. Florica Haneş din Sighiştel.

8. Ileana Haneş din Sighiştel, văduvă, în urma sa au rămas doi copii, Nicolae. de 25 de ani şi Marina. de 27 ani.

9. Paşca Precup din Sighiştel. În urma sa au rămas doi copii majori, Costan. de 30 de ani şi Sofia. de 28 ani.

10. Nicolae Baic din Sighiştel. În urma sa au rămas soţia sa Catiţa şi doi copii, unul major, Paşca, de 28 de ani, şi unul minor, Paulina, de 14 ani.

11. Onisie Paşca, din Sighiştel. În urma sa au rămas şase copii, Nicolae, de 26 ani, Veronica, de 28 ani, Maria, 18 ani, Ionaş, 12 ani, Tănase, 6 ani, Firica 16 ani.

12. Todor Terebent din Pietroasa. În urma sa a rămas o fiică, Ileana, de 14 ani.

13. Toma Petrişor din Selişte. În urma sa a rămas soţia Maria şi cinci copii, Anuţa, Iuliţa, Aurel, Ion şi Nichifor.

14. Gheorghe Tilvan din Selişte. În urma sa a rămas soţia Saveta şi un fiu, Ilie.

15. Iacob Friech din Criştior.

16. Elena Truşe din Criştior.

17. Ştefan Gergor din Băiţa. În urma sa a rămas soţia Elena şi patru copii, Roza, de 13 ani, Lucreţia, de 10 ani, Ana, de 8 ani şi Simion, de 2 ani[33].

Pe 9 septembrie 1920 şi Pretura Plăşii Beiuş trimitea tabelul cerut de către Prefectura judeţului Bihor. Aceştia erau:

1. Ioan Ciordaş, avocat din Beiuş. În urma sa a rămas soţia Vioara Ignat şi doi copii, Ovid, de 17 ani şi Xenia, de 15 ani. A fost omorât pe 4 aprilie 1919

2. Nicolae Bolcaş, avocat din Beiuş, În urma sa a rămas soţia Maria

3. George Pălcuţ, plugar din Finiş, omorât pe 17 aprilie 1919. În urma sa a rămas soţia Maria şi trei copii, Florica, de 18 ani, Iulian, de 17 ani şi Aurel, de 13 ani.

4. George Cuc, plugar din Nimăeşti, omorât pe 7 noiembrie 1918 la Beiuş

5. Ioan Măduţa, plugar din Belegeni omorât pe 7 noiembrie 1918 la Beiuş

6. Ioan Bonchiş, plugar din Poeni de Sus, omorât pe 7 noiembrie 1918 la Beiuş[34].

Celelalte administraţii de plasă nu au trimis datele cerute decât după a doua somaţie a Prefectului de Bihor, cea din 5 octombrie 1920. Pretura Plăşii Aleşd a trimis pe 5 octombrie 1920 tabelul cu cele 16 victime ale tulburărilor din zonă. Aceste au fost:

1. Mihai Broinaş din Beznea, de 53 ani, mort la 18 aprilie 1919.
2. Toşe Gavril din Valea Mare, de 24 ani, mort la 18 aprilie 1919.
3. George Maruşca din Valea Mare, de 21 ani, mort la 18 aprilie 1919.
4. Nicolae Pantiş din Valea Mare, de 26 ani, mort la 18 aprilie 1919.
5. Ioan Pirţe din Valea Mare, de 14 ani, mort la 18 aprilie 1919.
6. Alexandru Bolba din Fechetău, de 60 de ani, mort la 21 ianuarie 1919.
7. Mihai Debreczeni din Fechetău, de 45 ani, mort la 20 ianuarie 1919.
8. Vasile Piscoi din Fechetău, de 30 ani, mort la 6 noiembrie 1918.
9. Floare Piscoi din Fechetău, de 16 ani, moartă la 6 noiembrie 1918.
10. Maria Bolba din Fechetău, de 16 ani, moartă la 8 noiembrie 1918.
11. Teodor Gabrian din Fechetău, de 54 ani, mort la 6 noiembrie 1918.
12. Teodor Baiţa din Fechetău, mort la 6 noiembrie 1918.
13.Simion Ile din Tinăud, mort la 17 aprilie 1919[35].

Restul plaselor de pe cuprinsul judeţului Bihor, plasele Sălard, Valea lui Mihai, Centrală şi Tinca, au răspuns că pe teritoriul administrat de ele nu s-a produs nici o victimă. Niciuna dintre numeroasele cazuri în care populaţia civilă românească a avut de îndurat bătăi nu s-a soldat cu victime omeneşti. Cu toate că în aceste zone ale Bihorului nu au fost raportate victime omeneşti şi aici au avut loc numeroase abuzuri ale autorităţilor bolşevice sau ale secuilor aflaţi în retragere.

Bibliography

1. Roman Ciorogariu, *Days Lived*. Part II, The Cultural Foundation "The Three Crish Rivers", Oradea, 1994.
2. Viorel Faur, *Political Life of the Romanians in Bihor County 1849-1919*, The Cultural Foundation "The Three Crish Rivers", Oradea, 1992.
3. Idem, *Events of Bihor (December 1918-April 1919). Documents*, The Cultural Foundation "The Three Crish Rivers", Oradea, 1993.
4. Flaminia Faur, *Testimonials About Events in Bihor (November 1918-April 1919)*, The Cultural Foundation "The Three Crish Rivers", Oradea, 1993.

Note:

1. Arhivele Naţionale Direcţia Judeţeană Bihor, *Fond Primăria municipiului Oradea, Oficiul populaţiei,* Dos. 336, f. 50 (în continuare ANDJB)
2. *Ibidem*, f. 103
3. *Ibidem*, f. 8
4. *Ibidem*, f. 17
5. *Ibidem*, f. 36
6. *Ibidem*, f. 123
7. *Ibidem*, f. 110
8. *Ibidem*, f. 105
9. Conţinutul articolului: "*Ce filme mai sunt în pregătire? Filmul nou va fi demn de spiritul nou al vremurilor noi. Vor dispare de pe pânza pieselor construite pe temeliile ideologice capitaliste învechite şi false iar locul lor îl vor lua filme care intră în cadrele epocii revoluţionare de astăzi. Dramaturgi, regizori, artişti, au pus cu toată credinţa şi cu toată convingerea sufletul lor în serviciul ideilor măreţe ale lumii noi.*"
10. A.N.D.J.B, *Fond Primăria municipiului Oradea, Oficiul Poliţiei*, Dos. 336, f. 77
11. *Ibidem*, f. 2
12. *Ibidem*, f. 71
13. *Ibidem*, f. 47
14. *Ibidem*, f. 97
15. *Ibidem*, f. 96
16. A.N.D.J.B., *Fond 302*, *Parohia reformată Salonta*, Inv. 338, Dos. 15, f. 404
17. *Ibidem*
18. *Ibidem*, f. 413-414
19. A.N.D.J.B, *Fond Primăria municipiului Oradea, Oficiul Poliţiei*, Dos. 336, f. 152
20. *Ibidem*, f. 32
21. *Ibidem*, f. 60
22. *Ibidem*, f. 30
23. *Ibidem*, f. 17
24. A.N.D.J.B, *Fond Prefectura judeţului Bihor*, Inv. 80, f. 7
25. *Ibidem*, Inv. 78, f. 23-24
26. *Ibidem*, Inv. 81, f. 10
27. *Ibdem*, Inv. 89, f. 10-13
28. *Ibidem*, Inv 81, f. 15
29. *Ibidem*, f. 3
30. *Ibidem*, Inv. 40, f. 2
31. *Ibidem*, f. 3
32. *Ibidem*, f. 4
33. *Ibidem*, f. 11-12
34. *Ibidem*, f. 6
35. *Ibidem,* f. 15